

การปลูกหญ้าแฝก

เพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ

สำนักอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

ส่วนส่งเสริมและพัฒนาชุมชนต้นน้ำ
สำนักอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
โทร. 02-3610777 ต่อ 1871, 1851
โทรสาร. 02-5799723
61 ถ.พหลโยธิน ลาดยาว จตุจักร กทม. 10900
www.dnp.go.th/watershed

การปลูกหญ้าแฝก

เพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ

สำนักอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

คำนำ

เอกสารเผยแพร่เรื่องการปลูกหญ้าแฝก เพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำฉบับนี้ ส่วนส่งเสริมและพัฒนาชุมชนต้นน้ำ สำนักอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ได้จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นคู่มือและแนวทางในการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบเกี่ยวกับงานด้านการขยายพันธุ์กล้าหญ้าแฝก และการส่งเสริมการปลูกเพื่อปรับปรุงบำรุงดิน และการอนุรักษ์ดินและน้ำ ตลอดจนเทคนิคในด้านการดูแลบำรุงรักษา เนื้อหาภายในเล่มจะประกอบด้วยความเป็นมาของหญ้าแฝก ชนิดสายพันธุ์ที่เหมาะสม ในแต่ละสภาพพื้นที่ เทคนิคในการเพาะชำเพื่อขยายพันธุ์ การปลูกและการดูแลบำรุงรักษา รวมถึงรูปแบบในการปลูกที่เหมาะสมกับแต่ละสภาพพื้นที่ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในด้านการอนุรักษ์ดินและน้ำตามแนวพระราชดำริที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้พระราชทานไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ.2534

คณะผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่า เอกสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อเจ้าหน้าที่และผู้สนใจทั่วไปในการนำหญ้าแฝกไปใช้ประโยชน์เพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป ถ้าท่านต้องการทราบรายละเอียดและข้อมูลเพิ่มเติม สามารถติดต่อได้ตามที่อยู่ภายในเล่ม

คณะผู้จัดทำ

มีนาคม 2555

สารบัญ

	หน้า
1. ความเป็นมาและพันธุ์หญ้าแฝก	1
แหล่งที่มา	1
ลักษณะเด่นของหญ้าแฝกในการอนุรักษ์ดินและน้ำ	1
พันธุ์หญ้าแฝก	2
2. การขยายพันธุ์หญ้าแฝก	6
การเพิ่มจำนวนหน่อหญ้าแฝก	6
การเพาะชำหน่อหญ้าแฝก	7
3. การปลูกและดูแลรักษาหญ้าแฝก	11
วิธีการปลูกหญ้าแฝก	11
ข้อควรปฏิบัติในการปลูกและการดูแลหญ้าแฝก	14
4. รูปแบบการปลูกหญ้าแฝก	18
การปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ	18
การปลูกหญ้าแฝกเพื่อการรักษาความชื้น	22
การปลูกหญ้าแฝกเพื่อปรับปรุงพื้นที่เสื่อมโทรม	23
5. ศูนย์สาธิตการพัฒนาระรณรงค์การใช้หญ้าแฝกด้านป่าไม้	25
ภารกิจ	25
รายชื่อศูนย์สาธิตการพัฒนาระรณรงค์การใช้หญ้าแฝกด้านป่าไม้	26

การปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ

การปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ

1 ความเป็นมาและพันธุ์หญ้าแฝก

แหล่งที่มา

หญ้าแฝกเป็นพืชตระกูลหญ้า ขึ้นเป็นกอหนาแน่น เจริญเติบโตโดยการแตกกออย่างรวดเร็ว พบกระจายทั่วไปในทุกภาคของประเทศไทย และมีการใช้ประโยชน์ในการนำไปมุงหลังคา เป็นที่รู้จักกันในชื่อ แฝกกลุ่ม ชนาก หรือแฝกท้องขาวแหล่งเดิมหรือศูนย์กลางของการกระจายสันนิษฐานว่าอยู่บริเวณตอนกลางและตอนใต้ของประเทศอินเดีย ต่อมาได้มีการนำไปปลูกในหลายเขตของโลก ในปัจจุบันจึงปรากฏแพร่หลายอยู่ทั่วไป สำหรับการนำหญ้าแฝกมาใช้ประโยชน์ในการอนุรักษ์ดินและน้ำในประเทศไทย เริ่มขึ้นอย่างจริงจังตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชดำริในการใช้ประโยชน์หญ้าแฝกเมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2534 โดยกรมพัฒนาที่ดินเน้นในด้านการปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ การฟื้นฟูทรัพยากรดิน และการรักษาสภาพแวดล้อม

ลักษณะเด่นของหญ้าแฝกในการอนุรักษ์ดินและน้ำ

หญ้าแฝกเป็นพืชที่สามารถพบอยู่ทั่วไปในธรรมชาติ มีลักษณะเด่นที่มีระบบรากยาวหยั่งลึกและแผ่กระจายเป็นลักษณะตาข่ายลงไปใต้ดินเป็นแนวดิ่ง เมื่อนำมาปลูกเป็นแถวชิดกันเสมือนเป็นกำแพงธรรมชาติ ที่มีชีวิต หากนำมาปลูกติดต่อกันเป็นแนวยาวขวางแนวลาดเทของพื้นที่ จะสามารถกรองเศษพืชและตะกอนดินซึ่งถูกน้ำชะล้างพัดพามาตกทับถมดินอยู่หน้า กอหญ้าเกิดเป็นคันดินธรรมชาติได้ ขยายพันธุ์โดยการแตกหน่อ เมล็ดมีเปอร์เซ็นต์ การงอกต่ำ

จึงไม่สามารถแพร่พันธุ์ได้รวดเร็วเหมือนวัชพืช สามารถนำมาใช้ประโยชน์ด้านอนุรักษ์ดิน และน้ำได้ง่าย ไม่ซับซ้อน ราคาถูก และเกษตรกรสามารถปฏิบัติด้วยตนเองได้

พันธุ์หญ้าแฝก

สำหรับหญ้าแฝกในประเทศไทย กรมพัฒนาที่ดินและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กองพฤกษศาสตร์ และวัชพืช กรมวิชาการเกษตร และหอพรรณไม้กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ได้ทำการสำรวจและเก็บตัวอย่างจากทั่วประเทศ สามารถจัดแบ่งได้เป็น 2 ชนิด ได้แก่หญ้าแฝกกลุ่ม และหญ้าแฝกดอน ซึ่งมีความแตกต่างกันดังนี้

หญ้าแฝกกลุ่ม

หญ้าแฝกกลุ่ม หรือหญ้าแฝกหอม (*Vetiveria zizanioides* Nash) ในสภาพธรรมชาติ สามารถพบในพื้นที่ลุ่ม มีความชื้นสูงหรือมีน้ำขัง ใบมีความยาว 45 – 100 เซนติเมตร กว้าง 0.6 – 1.2 เซนติเมตร ด้านหลังใบมีลักษณะโค้งมนถึงเหลี่ยมสีเขียวเข้ม เนื้อใบค่อนข้างเหนียว มีไขเคลือบมากทำให้ดูมัน ท้องใบออกสีขาวซีดกว่าด้านหลังใบ หญ้าแฝกกลุ่มที่มีอายุประมาณ 1 ปี จะมีความสูงได้มากกว่า 1 เมตร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพของดิน และความอุดมสมบูรณ์ของต้น ในสภาพธรรมชาติดินร่วนปนทรายที่มีการระบายน้ำดี ทำให้รากหญ้าแฝกยาว พันธุ์ที่กรมพัฒนาที่ดินส่งเสริมได้แก่ สุราษฎร์ธานี สงขลา 3 กำแพงเพชร 2 และศรีลังกา

หญ้าแฝกดอน

หญ้าแฝกดอน (*Vetiveria nomoralis* A.Camus) พบได้ทั่วไปในที่ค่อนข้างแล้ง สามารถขึ้นได้ดีทั้งในที่แดดจัดและแดดปานกลาง ปลายยอดใบแผ่โค้งลงคล้ายกอดตะไคร้ หญ้าแฝกดอนมีใบยาว 35 – 80 เซนติเมตร กว้าง 0.4 – 0.8 เซนติเมตร ใบสีเขียว หลังใบพับเป็นสันสามเหลี่ยม เนื้อใบหยาบ สากคาย มีไขเคลือบน้อยทำให้ดูรึ้นไม่เหลือบมัน ต้องใบสีเขียวกับด้านหลังใบ แต่มีสีซีดกว่า เส้นกลางใบสังเกตเห็นได้ชัดเจน มีลักษณะแข็งเป็นแกนหนูนทางด้านหลังใบ หญ้าแฝกดอนและหญ้าแฝกกลุ่มที่มีอายุเท่ากัน จะมีการลั่นกว่า โดยทั่วไปพบว่าหญ้าแฝกดอนที่มีอายุประมาณ 1 ปี

การเลือกชนิดของหญ้าแฝกกลุ่มหรือหญ้าแฝกดอน ควรพิจารณาถึงความเหมาะสมของการใช้ประโยชน์ เช่น ในพื้นที่ที่มีความลาดชันสูงและมีความชุ่มชื้น โดยปลูกพืชหลักเป็นไม้ผล หรือพืชที่ต้องการดูแลและเอาใจใส่สูง และในพื้นที่ชุ่มแฉะแหล่งน้ำควรใช้พันธุ์หญ้าแฝกกลุ่ม เพราะสะดวกในการปฏิบัติงานเนื่องจากใบหญ้าแฝกกลุ่มจะไม่คม และระคายเคืองเหมือนหญ้าแฝกดอน การใส่ปุ๋ยและการดูแลพืชหลัก ทำให้หญ้าแฝกได้น้ำและปุ๋ยด้วย ส่วนในพื้นที่ที่ปลูกพืชหลักที่เป็นพืชไร่ ซึ่งมีการดูแลรักษาน้อยจึงควรใช้พันธุ์หญ้าแฝกดอน

ความแตกต่างระหว่างหญ้าแฝกกลุ่ม และหญ้าแฝกดอน

หญ้าแฝกกลุ่ม	หญ้าแฝกดอน
ถิ่นกำเนิด <ul style="list-style-type: none"> ● ตอนกลางของทวีปเอเชีย สันนิษฐานว่าอยู่ในประเทศอินเดีย ● มีการนำไปปลูกขยายพันธุ์ทั่วไป 	<ul style="list-style-type: none"> ● เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประเทศไทย ลาว เขมร และเวียดนาม ● กระจายพันธุ์อยู่ในสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ ไม่มีการนำไปปลูกขยายพันธุ์
ลักษณะ กอ <ul style="list-style-type: none"> ● มีพุ่ม ใบยาวตั้งตรงขึ้นสูง ● สูงประมาณ 150-200 เซนติเมตร ● มีการแตกตะเกียงและแตกแขนง ลำต้นได้ 	<ul style="list-style-type: none"> ● เป็นพุ่ม ใบยาว ปลายจะแผ่โค้งลงคล้าย กอตะไคร้ ตั้งไม่มากเหมือนหญ้าแฝกกลุ่ม ● สูง 100-150 เซนติเมตร ● ปกติไม่มีการแตกตะเกียงและแขนงลำต้น
ใบ <ul style="list-style-type: none"> ● ยาว 45-100 เซนติเมตร กว้าง 0.6-1.2 เซนติเมตร ● ใบสีเขียวเข้ม หลังใบโค้ง ท้องใบ ออกสีขาว มีรอยกั้นขวางเนื้อใบ ส่องกับแดดเห็นชัดเจน ● เนื้อใบค่อนข้างเหนียว มีไขเคลือบมากทำให้ดูนุ่ม มัน 	<ul style="list-style-type: none"> ● ยาว 35-80 เซนติเมตร กว้าง 0.4-0.8 เซนติเมตร ● ใบสีเขียวซีด หลังใบพับเป็นสันแข็ง สามเหลี่ยม ท้องใบสีเขียวกับด้านหลังใบ แต่ชัดกว่า แผ่นใบเมื่อส่องกับแดดไม่เห็น รอยกั้นเนื้อใบ ● เนื้อใบหยาบ สากคาย มีไขเคลือบน้อย ทำให้ดูกร้านไม่เหลือมัน
ช่อดอก และดอก <ul style="list-style-type: none"> ● ช่อดอกสูง 150-250 เซนติเมตร ● ส่วนใหญ่มีสีอมม่วง ● ดอกย่อยไม่มีระยางค์แข็ง 	<ul style="list-style-type: none"> ● สูง 100-150 เซนติเมตร ● มีได้หลายสี ตั้งแต่สีขาวครีม สีม่วง ● ดอกมีระยางค์แข็ง
เมล็ด <ul style="list-style-type: none"> ● ขนาดโตกว่าหญ้าแฝกดอน เล็กน้อยสีไม่แตกต่างกัน 	<ul style="list-style-type: none"> ● ขนาดเล็กกว่าหญ้าแฝกกลุ่ม
ราก <ul style="list-style-type: none"> ● มีความหอมเย็น น้ำมันหอมระเหย อยู่เฉลี่ย 1.4-1.6% ของน้ำหนักแห้ง ● โดยทั่วไปรากจะหยั่งลึกได้ประมาณ ตั้งแต่ 100-300 เซนติเมตร 	<ul style="list-style-type: none"> ● ไม่มีความหอม ● รากสั้นกว่า โดยทั่วไปยาวประมาณ 80-100 เซนติเมตร
การใช้ ประโยชน์ <ul style="list-style-type: none"> ● รากใช้ทำน้ำมันหอม สบู่ เครื่องประดับ เช่น กระเป๋า พัด ไม้แขวนเสื้อ สมุนไพร และเป็น ยากันแมลงในตู้เสื้อผ้า 	<ul style="list-style-type: none"> ● ปัจจุบันเมืองไทยใช้ใบมาทำวัสดุถุงหลังคา

พันธุ์หญ้าแฝกที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และเนื้อดิน

ภาค	พันธุ์ตามพื้นที่	เนื้อดินที่เหมาะสม
เหนือ	ศรีลังกา กำแพงเพชร 2 นครสวรรค์ กำแพงเพชร 1	ดินลูกรัง ดินทราย ดินทราย, ดินร่วน-เหนียว ดินทราย, ดินร่วน-เหนียว
ตะวันออก เฉียงเหนือ	สุราษฎร์ธานี สงขลา 3 ร้อยเอ็ด เลย ประจวบคีรีขันธ์ ราชบุรี	ดินลูกรัง, ดินร่วน-เหนียว ดินทราย, ดินร่วน-เหนียว, ดินลูกรัง ดินทราย ดินร่วน-เหนียว ดินลูกรัง, ดินร่วน-เหนียว ดินทราย, ดินร่วน-เหนียว
กลาง และ ตะวันออก	ราชบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สุราษฎร์ธานี สงขลา 3	ดินทราย ดินร่วน-เหนียว ดินร่วน-เหนียว, ดินลูกรัง ดินทราย, ดินลูกรัง, ดินร่วน-เหนียว
ใต้	สงขลา 3 สุราษฎร์ธานี	ดินทราย, ดินลูกรัง, ดินร่วน-เหนียว ดินลูกรัง, ดินร่วน-เหนียว

2 การขยายพันธุ์หญ้าแฝก

2.1 การเพิ่มจำนวนหน่อหญ้าแฝก

การปลูกลงดินในแปลงขนาดใหญ่

วิธีการนี้เป็นการขยายพันธุ์เป็นแปลงขนาดใหญ่ เหมาะสำหรับการขยายพันธุ์ในพื้นที่ที่ไม่มีการชลประทานโดยเลือกพื้นที่โล่งแจ้ง หลังจากการไถพรวนในพื้นที่เป็นอย่างดีแล้ว ปรับปรุงดินด้วยปุ๋ยหมักแล้วนำหน่อพันธุ์หญ้าแฝก โดยใช้กล้าเพาะชำถุงขนาด 2x6 นิ้ว ซึ่งแตกหน่อ 2-3 หน่อขึ้นไป ปลูกในแปลงขณะที่ดินมีความชุ่มชื้น โดยใช้ระยะปลูก 50x50 เซนติเมตร และเพื่อให้หญ้าแฝกมีการเจริญเติบโตดี ควรกำจัดวัชพืชและให้น้ำตามความเหมาะสม ควรตัดใบหญ้าแฝกที่ระดับสูง 30 เซนติเมตร อย่างสม่ำเสมอทุกๆ เดือนเพื่อเร่งการแตกหน่อ เมื่อหญ้าแฝกแตกหน่อได้ถึง 25-30 หน่อ ทำการขุดกอหญ้าแฝกแล้ว แยกหน่อเพื่อเป็นกล้าหญ้าแฝกต่อไป ฤดูกาลที่เหมาะสมในการขยายพันธุ์แบบนี้ ควรเริ่มทำเป็นการในช่วงกลางฤดูฝน หรือระหว่างกลางเดือนมิถุนายนถึงกลางเดือนสิงหาคม

การปลูกลงดินในแปลงยกร่อง

การขยายพันธุ์ด้วยวิธีการนี้จะทำในพื้นที่ที่มีการชลประทาน หรือพื้นที่ที่มีการจัดระบบการให้น้ำหญ้าแฝกได้เป็นอย่างดี โดยในบางพื้นที่อาจมีสภาพเป็นที่ลุ่ม ซึ่งในพื้นที่ดังกล่าวเหมาะสมที่จะใช้ทำการผลิตกล้าหญ้าแฝกคราวละหลายๆ และสามารถขยายพันธุ์หญ้าแฝกได้ตลอดปี โดยทำการยกร่องปลูก ขนาดแปลงกว้าง 1.5 เมตร และระยะห่างระหว่างแปลง 1 เมตร แล้วนำหน่อพันธุ์หญ้าแฝกโดยใช้กล้าเพาะชำถุงขนาด 2x6 นิ้ว ที่มีการแตกหน่อ 2-3 หน่อขึ้นไป ปลูกลงแปลงยกร่องในขณะที่ดินมีความชุ่มชื้น โดยใช้ระยะปลูก 50x50 เซนติเมตร กำจัดวัชพืชตามความเหมาะสมและตัดใบหญ้าแฝกที่ระดับสูง 30 เซนติเมตร อย่างสม่ำเสมอทุก 1 เดือน เพื่อเร่งการแตกหน่อ เมื่อหญ้าแฝกแตกหน่อ 25-30 หน่อให้ทำการขุดกอหญ้าแฝกแล้วแยกหน่อเพื่อนำไปใช้เป็นกล้าหญ้าแฝกต่อไป

การขยายพันธุ์กล้าหญ้าแฝกในถุงพลาสติกขนาดใหญ่

การขยายพันธุ์ด้วยวิธีนี้ เหมาะสำหรับโครงการพัฒนาต่างๆ เช่น โครงการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝก ทั้งนี้ เพื่อให้บริการหรือแจกจ่ายให้หน่วยงานต่างๆ นำไปขยายพันธุ์ต่อ และควรทำในที่ที่มีการชลประทาน หรือพื้นที่ที่มีการจัดระบบการให้น้ำหญ้าแฝกได้เป็นอย่างดี เตรียมถุงหญ้าแฝกพับข้างขนาด 5x11 นิ้ว ใช้ดินผสมที่มีดินร่วนหรือทราย : ขุยมะพร้าว : ปุ๋ยหมัก อัตรา 3:1 :1 วางถุงเป็นระบบแถวคู่ตามความยาวแปลงเว้นระยะห่างระหว่างแถวคู่ 1 เมตร ติดตั้งระบบน้ำสปริงเกอร์ หรือใช้สายยางรดน้ำแล้วนำหน่อพันธุ์หญ้าแฝกโดยใช้กล้าเพาะชำถุงขนาด 2x6 นิ้ว ซึ่งแตกหน่อ 2-3 หน่อขึ้นไปมาปลูก ตัดใบหญ้าแฝกที่ระดับความสูง 30 เซนติเมตร เพื่อเร่งการแตกหน่อ จนกระทั่งได้หน่อเต็มถุง จึงแยกหน่อแล้วนำไปใช้เป็นกล้าหญ้าแฝกต่อไป

การขยายพันธุ์กล้าหญ้าแฝกในถุงพลาสติกขนาดเล็ก

กล้าหญ้าแฝกที่ได้จากแม่พันธุ์ที่แข็งแรง ซึ่งได้จากแปลงขยายพันธุ์ขนาดใหญ่ หรือแปลงยกร่อง หรือจากแม่พันธุ์ในถุงพลาสติกขนาดใหญ่ นำมาทำการขยายพันธุ์ปลูก ในถุงพลาสติกขนาด 2x6 นิ้ว ซึ่งเหมาะสำหรับนำไปปลูกลงดินหรือในพื้นที่เป้าหมาย เพื่อประโยชน์ทางด้านอนุรักษ์ดินและน้ำ เช่น ปลูกเป็นแถวเพื่อเป็นแนวรั้วหญ้าแฝก หรือปลูกตามขอบถนน ไหล่ทาง ขอบบ่อ คันนา เพื่อยึดดินให้มีความแข็งแรงในสภาพพื้นที่แห้งแล้ง ดินเลว ดินเค็ม หรือพื้นที่ซึ่งต้องการให้หญ้าแฝกมีการตั้งตัวเร็ว การปลูกหญ้าแฝกที่ได้จากการขยายพันธุ์ในถุงขนาดเล็กนี้ ช่วยให้หญ้าแฝกรอดตายสูงมีการเติบโตสม่ำเสมอ สำหรับการขยายพันธุ์หญ้าแฝกให้มีคุณภาพในถุงพลาสติก มีวิธีการดังนี้

การเตรียมหน่อ โดยใช้หน่อพันธุ์อายุตั้งแต่ 4 เดือนขึ้นไป เตรียมการโดยตัดใบในกอแม่พันธุ์ให้สั้น สูงจากดิน 10 เซนติเมตร หน่อที่ออกดอกแล้วจะตายและงอกไม่ตี ต้องกำจัดออก ไม่นำมาใช้เพาะชำ ควรใส่ปุ๋ย 15-15-15 และปุ๋ยหมัก ให้น้ำโดยที่ยังไม่ต้องขุดกอขึ้นมา ปลอ่ยให้หน่ออ่อนหรือใบแตกใหม่เป็นเวลา 15 วัน แล้วจึงขุดแยกกอและแยกเป็นหน่อเดี่ยว ตัดยอดให้สั้นเหลือความยาวประมาณ 10 เซนติเมตร และตัดรากให้สั้นที่สุด เพื่อเร่งการเจริญเติบโตให้ได้หน่อหญ้าแฝกที่แข็งแรง

ลอกกาบใบที่แก่ออกให้หมด ล้างน้ำให้สะอาด มัดรวมกันมัดละ 50 หรือ 100 หน่อ นำไปแช่น้ำหรือน้ำผสมสารฮอร์โมนเร่งราก หรือวางบนขุยมะพร้าวละเอียดที่ชุ่มชื้น ได้ร่มเงา หรือแสงรำไรเป็นเวลา 3-5 วัน หญ้าแฝกจะแตกรากออกมาใหม่ จึงคัดเลือกลงไปเพาะชำ ลงถุงต่อไป ในขั้นตอนนี้สามารถนำหน่อหญ้าแฝกไปปลูกเป็นกัลลารากเปลือยได้เลย หากเป็นช่วงต้นฤดูฝนที่มีฝนตกอย่างต่อเนื่อง หากเลยต้นฤดูฝนไปแล้วควรใช้กล้าเพาะชำถุง

2.2 การเพาะชำหน่อหญ้าแฝก

วัสดุเพาะชำหรือดินปลูก ดินปลูกควรมีการระบายน้ำดี ซึ่งอาจใช้ส่วนผสมระหว่างดินร่วนหรือทราย : ขุยมะพร้าว : ปุ๋ยหมัก เป็นสัดส่วน 3 : 1 : 1 หรือดินร่วน : ไข่ไก่แกลบ : ปุ๋ยหมัก ในสัดส่วน 3 : 1 : 1 ก็ได้

ควรเพาะชำกล้าภายใต้โรงเรือนพรางแสงเป็นเวลา 15 วัน หลังจากนั้นให้กล้าได้รับแสงแดดเต็มที่ และใช้ปุ๋ยหมัก พด.2 ฉีดพ่น ควรรักษาความชุ่มชื้นของดินปลูกให้สม่ำเสมอ

สำหรับหญ้าแฝกที่เพาะชำลงในถุงขนาดเล็ก เมื่อกล้าอายุ 45-60 วัน จะแตกหน่อประมาณ 3-5 หน่อ ก็พร้อมที่จะนำไปปลูก ก่อนนำไปปลูก 3 วัน ควรลดการให้น้ำลง เนื่องจากปกติมีการให้น้ำตลอด และดึงถุงขึ้นมาเพื่อให้กล้าหญ้าแฝกปรับสภาพต้นก่อน

เมื่อปลูกหญ้าแฝกด้วยถุงเสร็จแล้ว ต้องรดน้ำต่อไปอย่างต่อเนื่องจนกว่าหญ้าแฝกจะตั้งตัวได้ โดยทั่วไปประมาณ 15 วัน หรือช่วงที่มีฝนตกติดต่อกัน 2 สัปดาห์ เมื่อหญ้าแฝกตั้งตัวได้ก็จะมีกรปรับตัวเข้ากับสภาพพื้นที่ได้ต่อไป

การขยายพันธุ์กล้าหญ้าแฝกแบบรากเปลือย

การปลูกหญ้าแฝกโดยใช้แบบรากเปลือย เป็นสิ่งที่ควรให้ความสำคัญมาก เพราะกล้าแบบรากเปลือยทำให้การปลูกหญ้าแฝกสามารถทำได้อย่างรวดเร็ว ขนส่งไปได้ปริมาณมาก และสามารถปลูกได้ปริมาณงานมาก แต่ก็มีความเสี่ยงในช่วงหลังจากการปลูกสูง เนื่องจากกล้าอาจตายได้หากขาดน้ำ และกล้ารากเปลือยมีการแตกหน่อช้า ดังนั้นผู้ปลูกควรให้ความสำคัญระมัดระวังเป็นพิเศษ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

การเตรียมหน่อกล้ารากเปลือย โดยใช้หน่อพันธุ์อายุตั้งแต่ 4 เดือนขึ้นไป เตรียมการโดยการตัดใบในกอแม่พันธุ์ให้สั้น สูงจากดิน 10 เซนติเมตร คัดเลือกหน่อที่มีสภาพสมบูรณ์แข็งแรง หว่านปุ๋ยสูตร 15-15-15 ให้น้ำโดยที่ยังไม่ต้องขุดกอขึ้นมา ปล่อยให้หน่ออ่อนหรือใบแตกใหม่ขึ้นมาเป็นเวลา 15 วัน จึงขุดแยกกอและแยกเป็นหน่อเดี่ยวๆ ตัดยอดให้สั้นเหลือความยาวประมาณ 20 เซนติเมตร และตัดรากให้สั้นที่สุด

ลอกกาบใบที่แก่ออกให้หมด ล้างน้ำให้สะอาด มัดรวมกันมัดละ 50 หรือ 100 หน่อ นำไปแช่น้ำ หรือน้ำผสมสารฮอร์โมนเร่งราก หรือวางบนขุยมะพร้าวละเอียดที่ชุ่มชื้น ได้ร่มเงาหรือแสงรำไรเป็นเวลา 3-5 วัน หญ้าแฝกจะแตกรากออกมาใหม่ยาว 1 เซนติเมตร จำนวน 2-3 ราก จึงคัดเลือกไปปลูกช่วงต้นฤดูฝนที่มีฝนตกอย่างต่อเนื่อง

สำหรับขั้นตอนของการปลูกหญ้าแฝกค่อนข้างมีความสำคัญ โดยเฉพาะการกำหนดวันที่จะปลูก เนื่องจากจำเป็นต้องมีการเตรียมกล้าของหญ้าแฝกให้มีความพร้อมและสมบูรณ์ อย่างไรก็ตามวิธีการปลูกโดยทั่วไป มีขั้นตอนดังนี้

3 การปลูกและดูแลรักษาหญ้าแฝก

3.1 วิธีการปลูกหญ้าแฝก

การเตรียมกล้าหญ้าแฝก

ใช้กล้าหญ้าแฝกที่เตรียมไว้จากการขยายพันธุ์เพื่อการปลูกลงพื้นที่ ซึ่งปกติจะใช้กล้าที่อยู่ในถุงพลาสติกขนาดเล็ก ขนาด 2x6 นิ้ว และมีอายุประมาณ 45-60 วัน โดยปลูกให้ถุงชิดติดกันในช่องปลูกที่เตรียมไว้ ขนกล้าหญ้าแฝกไปยังพื้นที่ แล้วปล่อยให้กล้าพักตัวก่อนนำไปปลูก

การวางแผนปลูกหญ้าแฝกวางแผนความลาดเทของพื้นที่

การปลูกหญ้าแฝกเป็นแถวเดี่ยวตามแนวระดับขวางทางลาดเทของพื้นที่ จำเป็นที่จะต้องมีการวางแผนที่ถูกต้อง เครื่องมือที่จะช่วยในการวางแผนระดับ อาจใช้กัล้องสองระดับระหว่างแถวไม้ เอ เฟรม (ไม้เขาควาย) หรือไม้หลักติดสายยางระดับน้ำ โดยกำหนดให้มีค่าระยะห่างตามแนวตั้ง 2-3 เมตร

การเตรียมดินปลูกแนวหญ้าแฝก

เมื่อได้มีการปรับแนวที่จะปลูกหญ้าแฝกวางแผนความลาดเทของพื้นที่เรียบร้อยแล้ว อาจใช้วัชหรือควายลากไถตามแนวที่วางไว้หรือใช้แรงงานจากคนงานชุดจักร็องปลูกก็ได้ โดยให้ลึกประมาณ 10 เซนติเมตร พร้อมทั้งย่อยดินให้เป็นก้อนขนาดเล็กลงพร้อมที่จะปลูกต่อไป แม้ว่าหญ้าแฝกจะเป็นพืชที่ทนทานสามารถขึ้นได้ดีแม้ในดินเลว หรือดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำก็ตาม ถ้าได้มีการปรับปรุงดินตามแนวปลูก โดยก่อนปลูกคลุกดินด้วยปุ๋ยหมักหรือปุ๋ยคอก แล้วใส่ปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 เล็กน้อย จะช่วยให้หญ้าแฝกเจริญเติบโตได้ดียิ่งขึ้น

การปลูกแนวหญ้าแฝกวางแผนความลาดเท

เมื่อเตรียมดินเสร็จแล้วก็นำกล้าหญ้าแฝก ซึ่งเพาะชำไว้ในถุงพลาสติกขนาดเล็กไปวางเรียงชิดติดกันในร่องปลูกที่เตรียมไว้ ซึ่งจะได้ระยะปลูกระหว่างต้นประมาณ 10 เซนติเมตร ถอดถุงออกและกลบโคนให้แน่น ถูที่ถอดออกมักจะไม้ฉีกขาดเสียหายสามารถนำไปใช้ชำกล้าหญ้าแฝกได้อีก แต่ถ้าใช้กล้าหญ้าแฝกแบบเปลือยรากดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ให้ปลูกหลุมละ 2-3 หน่อ โดยใช้ระยะห่าง 5 เซนติเมตร

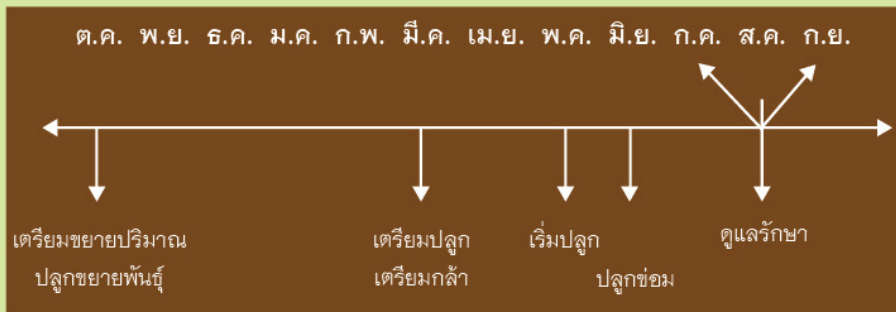
การปลูกหญ้าแฝกโดยใช้กล้าที่เพาะชำในถุงพลาสติกขนาดเล็ก จะมีการเจริญเติบโต และตั้งตัวได้รวดเร็วว่าการปลูกด้วยกล้าเปลือยราก แต่ในสภาพพื้นที่ที่สูงชันในแถบภาคเหนือ หรือภาคใต้ การนำกล้าหญ้าแฝกที่เพาะชำในถุงพลาสติกขึ้นไปปลูกจะกระทำได้ค่อนข้างลำบาก ลำบาก ลำช้า และค่าใช้จ่ายสูง จึงนิยมใช้กล้าหญ้าแฝกชนิดเปลือยรากนำไปปลูก ซึ่งขนส่งไปปลูกได้ครั้งละมากๆ เบาแรง และประหยัดค่าใช้จ่าย

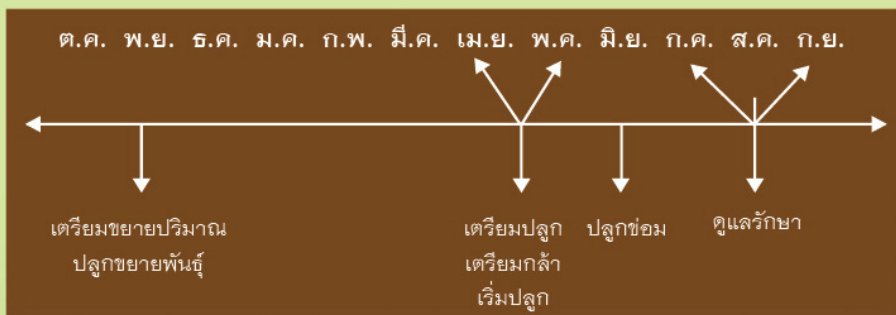
ฤดูการปลูกที่เหมาะสมได้แก่ ในช่วงต้นฤดูฝน และควรปลูกในขณะที่ดินยังมีความชุ่มชื้นอยู่ แต่สำหรับพื้นที่ที่สามารถให้น้ำได้ควรปลูกก่อนฤดูฝน ทั้งนี้เพื่อให้หญ้าแฝกมีการเจริญเติบโต ซึ่งเมื่อถึงฤดูฝน แนวหญ้าแฝกที่ปลูกไว้ก็สามารถรองตะกอนดิน และซับน้ำฝนที่ไหลป่าเอาไว้ ทำหน้าที่ป้องกันการชะล้างพังทลายได้ตั้งแต่ฤดูฝนแรก โดยทั่วไปหญ้าแฝกตั้งตัวและแตกกอชิดติดกันเป็นแนวกำแพงหญ้าแฝกที่ดีโดยใช้เวลาอย่างน้อยประมาณ 3 เดือน สำหรับการกำหนดระยะเวลาการปลูกหญ้าแฝก และการเตรียมกล้าหญ้าแฝกสามารถกำหนดได้ดังนี้

ระยะเวลาการเตรียมการเพื่อปลูกหญ้าแฝก โดยใช้กล้าในถุงพลาสติก

ระยะเวลาการเตรียมการเพื่อปลูกหญ้าแฝก โดยใช้กล้าเป็ลือยราก

3.2 ข้อควรปฏิบัติในการปลูกและการดูแลหญ้าแฝก

การปลูกหญ้าแฝกเพื่อให้ได้แนวหญ้าแฝกที่แข็งแรง และมีประสิทธิภาพ นั้นควรให้ความสำคัญ เช่น การคัดเลือกกล้าที่มีคุณภาพ การเลือกช่วงระยะเวลาปลูกที่เหมาะสม การตัดใบ การปลูกซ่อม ซึ่งการดำเนินการต่างๆ มีรายละเอียดดังนี้

การคัดเลือกกล้าที่มีคุณภาพ

ควรนำกล้าหญ้าแฝกที่มีคุณภาพไปปลูก และมีการเจริญเติบโตที่สม่ำเสมอ มีสภาพแข็งแรง เป็นกล้าที่ได้จากหน่อหญ้าแฝกที่ยังไม่แก่ ยังไม่ออกดอก ซึ่งจะมีการแตกหน่อมาก โดยทั่วไปควรใช้กล้าที่มีอายุ 45–60 วัน หากเลยช่วงนี้ควรทำการปักชำใหม่ เมื่อนำกล้าที่แข็งแรงมาปลูกก็จะได้แนวรั้วหญ้าแฝกที่มีการเจริญเติบโตดี

การเลือกช่วงเวลาปลูก

โดยทั่วไปหญ้าแฝกจะทำหน้าที่ได้ดีเมื่อมีอายุตั้งแต่ 3 เดือนขึ้นไป ดังนั้นการปลูกหญ้าแฝกในช่วงฤดูฝนจะเหมาะสมที่สุด ซึ่งก็หมายความว่าต้องเตรียมขยายพันธุ์กล้าหญ้าแฝกตั้งแต่ช่วงฤดูแล้งที่มีแหล่งน้ำ สภาพของดินที่ปลูกในช่วงต้นฤดูฝนควรมีความชุ่มชื้นสูง กล้าหญ้าแฝกจึงจะมีโอกาสรอดตายสูง โดยปกติแล้วดินควรมีความชุ่มชื้นติดต่อกันมากกว่า 2 สัปดาห์ขึ้นไป แต่อย่างไรก็ตามการปลูกหญ้าแฝกให้มีอัตราการรอดตายสูงนั้น ควรต้องมีการรดน้ำและใส่ปุ๋ยด้วยจึงจะเป็นวิธีการดีที่สุด

การรดน้ำหลังจากปลูก

หญ้าแฝกก็เหมือนพืชทั่วไปดังนั้นหลังจากปลูกหญ้าแฝก จึงควรรดน้ำให้ดินมีความชุ่มชื้นต่อเนื่องอย่างน้อย 15 วัน ถึงแม้ว่าจะปลูกในช่วงฤดูฝน แต่ถ้าหากมีการรดน้ำก็จะช่วยให้หญ้าแฝกมีการตั้งตัวได้เร็วขึ้น และแตกหน่อได้ทันเวลา

การควบคุมความสูง

เมื่อหญ้าแฝกมีการเจริญเติบโตเต็มที่ ก็จะมีความสูงมากกว่า 1.20 เมตร ซึ่งหากพื้นที่นั้นมีหญ้าอื่นๆปกคลุมก็จะทำให้สังเกตเห็นแนวหญ้าแฝกได้ไม่ชัดเจน การตัดใบหญ้าแฝกทุกๆ 3-4 เดือน เป็นการช่วยให้แนวหญ้าแฝกมีการแตกกอเพิ่มขึ้นเป็นการกำจัดช่อดอกและทำให้สังเกตเห็นแนวรั้วหญ้าแฝกชัดเจนสามารถ ป้องกันการไถ มิให้ไปกระทบกับแนวหญ้าแฝกที่ปลูกไว้ อย่างไรก็ตามควรพิจารณาในการควบคุมความสูงของต้นด้วยการตัดใบ โดยในช่วงต้นฤดูฝนควรตัดใบหญ้าแฝกให้สั้น สูงจากผิวดิน 5 เซนติเมตร เพื่อให้เกิดการแตกหน่อใหม่สูงขึ้น และกำจัดหน่อแก่ที่แห้งตาย ในช่วงกลางและปลายฤดูฝนควรตัดใบสูงไม่ต่ำกว่า 30 - 40 เซนติเมตร เพื่อให้มีแนวกอที่หนาแน่นเพื่อรองรับแรงปะทะของน้ำไหลป่า และช่วยให้หญ้าแฝกแตกใบเขียวในฤดูแล้ง

การดูแลรักษา

โดยทั่วไปหญ้าแฝกสามารถเจริญเติบโตในช่วงฤดูแล้ง หรือในพื้นที่ซึ่งดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำได้ แต่อย่างไรก็ตามหากเกษตรกรสามารถรดน้ำ และใส่ปุ๋ยหมักตามแนวแถวหญ้าแฝก ก็จะเป็นการช่วยให้หญ้าแฝกมีการเจริญเติบโตดีขึ้น โดยอาจให้น้ำ 15 วัน ต่อครั้งในช่วงฤดูแล้ง และควรใส่ปุ๋ยหมัก 1 ครั้ง ในช่วงฤดูฝน

การกำจัดวัชพืชข้างแนวหญ้าแฝก โดยในพื้นที่ซึ่งมีการระบาดของวัชพืชอื่นรุนแรง เช่น พืชเลื้อยพัน หรือหญ้าที่มิกอสูง ควรทำการถางข้างแนว เพื่อให้สังเกตเห็นแนวหญ้าแฝกได้ชัดเจน และป้องกันการไถแนวหญ้าแฝกทิ้งซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง เนื่องจากสังเกตเห็นแนวหญ้าแฝกที่ชัดเจน

การปลูกซ่อมและแยกหน่อแก่

ในหลายพื้นที่ที่มีการปลูกแนวรั้วหญ้าแฝก และไม่ประสบผลสำเร็จนั้น อาจเนื่องมาจากการปลูกหญ้าแฝกโดยใช้ชนิดของกล้าและช่วงวันปลูกไม่เหมาะสม กล่าวคือ อาจใช้กล้าเป็ลือยรากที่ไม่แข็งแรงมาปลูกในช่วงฝนทิ้งช่วง ทำให้สูญเสียหน่อไปมากมาย หรือการปลูกด้วยกล้าสูงในช่วงปลายฤดูฝน ซึ่งกล้าจะตายในช่วงฤดูแล้ง เกิดช่องโหว่ในแนวรั้วหญ้าแฝก ทำให้ความสามารถในการอนุรักษ์ดินและน้ำลดลง ดังนั้นการปลูกซ่อมในช่วงฤดูฝนหรือในเวลาที่เหมาะสม ช่วยทำให้แนวแถวหญ้าแฝกที่มีประสิทธิภาพในการป้องกัน

การชะล้างพังทลายของดินมีความอุดมสมบูรณ์และความชุ่มชื้นในดินเพิ่มขึ้น ซึ่งส่งผลให้ได้ผลผลิตพืชเพิ่มขึ้นด้วย นอกจากนี้หญ้าแฝกที่มีอายุหลายปีจะมีกอขนาดใหญ่ และพบว่าในสวนหน่อแถ่ ซึ่งออกดอกแล้วจะแห้งตาย ดังนั้น เพื่อให้กอหญ้าแฝกที่มีหน่อแข็งแรง มีกอขนาดใหญ่ จึงควรตัดแยกหน่อแถ่ที่ออกดอกหรือแห้งตายออกไป เพื่อให้หน่อใหม่ แทรกขึ้นมาได้อย่างเต็มที่ ทำให้แนวรั้วหญ้าแฝกมีการเจริญเติบโตอย่างสม่ำเสมอและแข็งแรง

โรคและแมลงศัตรูของหญ้าแฝก

หญ้าแฝกเป็นพืชที่มีโรคและแมลงศัตรูพืชเช่นกัน โรคที่พบบ่อยได้แก่ ใบไหม้ หรือ ปลายใบแห้ง ซึ่งเกิดจากเชื้อรา โดยโรคนี้จะระบาดในสภาพพื้นที่แห้งแล้ง ดินเสื่อมโทรม จะทำให้ต้นแคระแกร็น ใบแห้ง สำหรับโรคใบขาวหรือหัวงอกเกิดจากเชื้อแบคทีเรีย และโรคโคนเน่าเกิดจากเชื้อรา ดังนั้น จึงควรป้องกันและกำจัดโรคตามสมควร ซึ่งโดยปกติแล้ว จะไม่พบว่าเกิดปัญหาร้ายแรงมากนัก สำหรับแมลงที่พบบ่อย ได้แก่ เพลี้ยแป้งดูด น้ำเลี้ยงด้านในโคนกอ จะเข้าทำลายในสภาพกอหญ้าแฝกที่บหรือมีร่มเงา ดังนั้นจึงควร ตัดใบหญ้าแฝกให้มีความสูงจากพื้นดินประมาณ 50–75 เซนติเมตร

4 รูปแบบการปลูกหญ้าแฝก

4.1 การปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ พื้นที่ลาดชัน

การปลูกหญ้าแฝกเพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน ควรปลูกเป็นแถวเดี่ยว ขวางความลาดชันของพื้นที่เป็นช่วงๆ แถวของหญ้าแฝกจะต้องปลูกถี่ โดยถ้าใช้กล้าแบบ รากเปลือย จะปลูกระยะระหว่างต้น 5 เซนติเมตร ถ้าเป็นถุงพลาสติกขนาด 2x6 นิ้ว ใช้ระยะปลูกระหว่างต้น 10 เซนติเมตร แถวของหญ้าแฝกนี้จะเป็นแนวรั้ว ช่วยชะลอความเร็วของน้ำไหลบ่าหน้าดิน เก็บกักตะกอนดินไม่ให้ไหลลงสู่พื้นที่ตอนล่าง และยังช่วยทำให้น้ำซึมลงในดินมากขึ้น พื้นที่ว่างระหว่างแถวหญ้าแฝกสามารถปลูกพืชหลักเพื่อเพิ่มรายได้ของเกษตรกร โดยระยะห่างของแถวหญ้าแฝกจะขึ้นอยู่กับความลาดเทของพื้นที่ เป็นสำคัญ ซึ่งสามารถศึกษาข้อมูลได้จากตารางกำหนดระยะห่างของแถวปลูกหญ้าแฝก เมื่อมีการจัดการแนวแถวหญ้าแฝกให้มีจำนวนแถวที่เหมาะสมกับความลาดชันของพื้นที่และพื้นที่ปลูกแล้ว หญ้าแฝกจะทำหน้าที่ในการอนุรักษ์ดินและน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ระยะห่างของแถวหญ้าแฝกที่ปลูกในพื้นที่ที่มีความลาดชัน

ความลาดชัน (%)	ระยะห่างแถวหญ้าแฝก
5-10	30 เมตร
11-15	20 เมตร
16-20	15 เมตร
21-25	12 เมตร
26-30	10 เมตร
31-35	8 เมตร
36-45	7 เมตร
46-55	6 เมตร

พื้นที่แหล่งน้ำ

การปลูกหญ้าแฝกรอบบริเวณแหล่งน้ำจะช่วยเก็บกักตะกอนดินไม่ให้ไหลลงแหล่งน้ำซึ่งจะช่วยป้องกันการตื้นเขินของแหล่งน้ำได้เป็นอย่างดี นอกจากนั้นหญ้าแฝกยังช่วยดูดซับสารเคมีก่อนที่จะไหลลงสู่แหล่งน้ำ ซึ่งอาจจำแนกตามชนิดของแหล่งน้ำได้ดังนี้

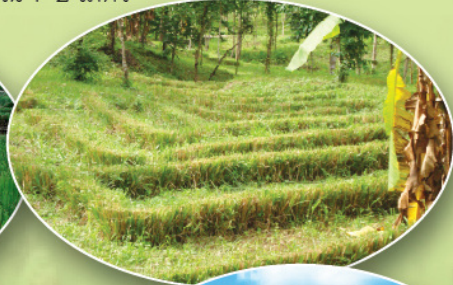
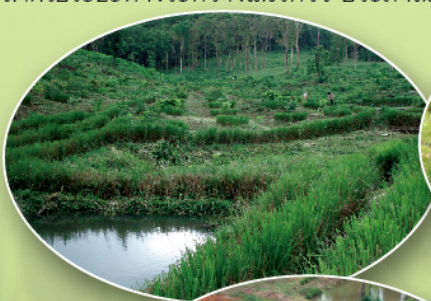

1) **อ่างเก็บน้ำ** วางแนวปลูกหญ้าแฝกเป็นแถวตามระดับ 3 แถว แถวที่ 1 ปลูกที่ระดับทางน้ำล้นหรือระดับกักเก็บน้ำจนรอบอ่าง แถวที่ 2 ปลูกที่ระดับสูงกว่าแถวที่ 1 ตามแนวตั้ง 20 เซนติเมตรจนรอบขอบอ่าง แถวที่ 3 ปลูกที่ระดับต่ำกว่าแถวที่ 1 ตามแนวตั้ง 20 เซนติเมตรจนรอบขอบอ่าง

2) **บ่อน้ำ สระน้ำ** จะต้องวางแนวปลูกหญ้าแฝกเป็นแถวตามแนวระดับ จำนวน 2 แถว คือ แถวที่ 1 ขอบบ่อ ห่างจากริมขอบบ่อประมาณ 50 เซนติเมตร แถวที่ 2 ที่ระดับทางน้ำเข้า

3) **คลองส่งน้ำ คลองระบายน้ำ แม่น้ำลำคลอง** ปลูกเป็นแถวตามแนวระดับขนานไปตามคลองส่งน้ำ หรือแม่น้ำลำคลอง โดยมีระยะห่างจากริมคลองส่งน้ำหรือลำคลอง 50 เซนติเมตร และควรปลูกเป็นแถวอย่างน้อย 2-3 แถว

4) **ร่องน้ำ** ปลูกหญ้าแฝกพาดผ่านร่องน้ำเป็นรูปตัววีคว่ำ โดยให้ส่วนแหลมของตัววีคว่ำ อยู่กลางร่องน้ำ หันทวนน้ำ ส่วนแขนทั้งสองข้างของตัววีจะพาดขึ้นไปถึงบนฝั่งของร่องน้ำทั้ง 2 ด้าน โดยใช้กล้าหญ้าแฝกเพาะชำถุง 2x6 นิ้ว ใช้ระยะปลูก 10 เซนติเมตร อาจปลูกแถวเดียวหรือปลูก 2 แถว สลับฟันปลา ทั้งนี้ควรปลูกก่อนฤดูฝน และหมั่นดูแลรดน้ำ สำหรับระยะห่างระหว่างแนวตัววี ประมาณ 1-2 เมตร

พื้นที่ไหล่ถนน

การปลูกหญ้าแฝกบริเวณด้านข้างของไหล่ถนน จัดได้ว่าเป็นวิธีป้องกันความเสียหายของไหล่ถนนได้ดีวิธีหนึ่ง โดยเฉพาะถนนดินลูกรัง มักประสบปัญหาถูกน้ำกัดเซาะจนเสียหาย จำเป็นต้องซ่อมอยู่เสมอ รากหญ้าแฝกจะช่วยยึดดินบริเวณไหล่ถนนไม่ให้เกิดการพังทลายได้เป็นอย่างดี

การวางแผนปลูกหญ้าแฝกบริเวณด้านข้างของไหล่ถนน โดยแถวแรกนั้นจะอยู่บนไหล่ถนน แถวถัดลงไปอยู่ต่ำกว่าไหล่ถนนประมาณ 50-100 เซนติเมตร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเปอร์เซ็นต์และความยาวของความลาดชัน ระยะห่างระหว่างต้นเช่นเดียวกับการปลูกเพื่อการป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน ตามรูปแบบดังกล่าวข้างต้น

พื้นที่ร่องสวน

การปลูกหญ้าแฝกเพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายของร่องสวน การยกร่องสวนที่มีร่องน้ำจำเป็นต้องมีการปลูกหญ้าแฝกเพื่อป้องกันขอบร่องพังทลายลงไปในน้ำ ใช้ระยะปลูกเช่นเดียวกับการปลูกเพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน โดยปลูกอย่างน้อย 1 แถว ห่างริมขอบร่องน้ำประมาณ 30 เซนติเมตร

4.2 การปลูกหญ้าแฝกเพื่อรักษาความชื้นของดิน

สำหรับการปลูกหญ้าแฝกเพื่อการรักษาความชื้นในดิน สามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบ แต่ที่นิยมใช้และช่วยรักษาความชื้นในดินมี 3 ลักษณะ คือ

1. การปลูกเป็นแถวระหว่างแถวพืชหรือไม้ผล โดยทำการปลูกหญ้าแฝกเป็นแถวระหว่างแถวที่ปลูกพืชหรือไม้ผล โดยอาจปลูกหญ้าแฝกทุกแถวพืช หรือเว้น 1-2 แถว จึงปลูกหญ้าแฝก 1 แถว และระยะห่างระหว่างต้นหญ้าแฝก 5-10 เซนติเมตร ตลอดแนวปลูกตามชนิดของกล้าหญ้าแฝกที่นำมาปลูก

2. การปลูกแบบครึ่งวงกลม โดยปลูกหญ้าแฝกเป็นรูปครึ่งวงกลม ให้แนวหญ้าแฝกห่างจากโคนต้นไม้ผลประมาณ 1.5-2.0 เมตร และให้รูปครึ่งวงกลมหงายรับน้ำที่ไหลป่ามา เพื่อกักเก็บน้ำและธาตุอาหารที่มากับตะกอนดิน

3. การปลูกรอบพื้นที่ปลูกพืช โดยปลูกหญ้าแฝกเป็นแถวล้อมรอบพื้นที่ปลูกตามแนวขอบเขตของแปลงปลูกพืช ใช้ระยะห่างระหว่างต้นหญ้าแฝก 5-10 เซนติเมตร ด้วยวิธีการปลูกแบบนี้จะช่วยรักษาความชื้นในดิน ช่วยเพิ่มปริมาณอินทรีย์วัตถุให้แก่ดิน ซึ่งได้จากการตัดใบช่วยคลุมดิน

4.3 การปลูกหญ้าแฝกเพื่อปรับปรุงพื้นที่เสื่อมโทรม

การปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่ที่ต้องการปรับปรุงดิน เช่น ในพื้นที่นาทุ่งร้าง พื้นที่เสื่อมโทรม จะต้องปลูกให้เต็มพื้นที่ที่ต้องการปรับปรุง โดยใช้ระยะระหว่างต้นและระหว่างแถว 50x50 เซนติเมตร เช่นเดียวกับแปลงขยายแม่พันธุ์หญ้าแฝก สำหรับการเตรียมดินและการดูแลรักษา ใช้วิธีการเดียวกันกับแปลงขยายแม่พันธุ์หญ้าแฝก เมื่อหญ้าแฝกอายุ 2-3 ปี สามารถตัดหญ้าแฝกออก ส่วนของใบและรากหญ้าแฝกที่ไถกลบลงในดินจะถูกย่อยสลายเป็นอินทรีย์วัตถุในดิน ซึ่งอินทรีย์วัตถุเหล่านี้ จะเป็นตัวช่วยปรับสภาพของดินให้เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของพืช และสามารถปลูกพืชเศรษฐกิจชนิดอื่นได้ต่อไป

การปลูกหญ้าแฝกเพื่อปรับปรุงพื้นที่เสื่อมโทรม

ศูนย์สาธิตการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกด้านป่าไม้

ภารกิจ

1. สาธิตกิจกรรมการใช้หญ้าแฝกด้านป่าไม้ เพื่อการศึกษาดูงานแบบครบวงจร
2. ศึกษา วิจัย พัฒนาระบบการเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้หญ้าแฝกด้านป่าไม้
3. อบรม ให้ความรู้ และถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านหญ้าแฝกให้กับทุกภาคส่วน และผู้สนใจ
4. รณรงค์และเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์การใช้หญ้าแฝกด้านป่าไม้ สร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของชุมชนให้เห็นคุณค่าของหญ้าแฝก
5. ประสานงานเกี่ยวกับกิจกรรมหญ้าแฝกกับหน่วยงานภายในและภายนอก ตลอดจนองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

ศูนย์สาธิตการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกด้านป่าไม้ จำนวน 6 ศูนย์ฯ ดังนี้

1. ศูนย์สาธิตการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกด้านป่าไม้ที่ 1 จ. เชียงใหม่
บ้านโป่งแยงใน หมู่ที่ 1 ต. โป่งแยง อ. แม่ริม จ. เชียงใหม่ โทร. 08 5029 8988
2. ศูนย์สาธิตการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกด้านป่าไม้ที่ 2 จ. สุโขทัย
บ้านยางตอย หมู่ที่ 22 ต. แม่ลิ้น อ. ศรีสำหล้าย จ. สุโขทัย โทร. 08 1885 9146
3. ศูนย์สาธิตการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกด้านป่าไม้ที่ 3 จ. สุรินทร์
บ้านนาสนวน หมู่ที่ 4 ต. จรัส อ. บัวเชด จ. สุรินทร์ โทร. 08 1966 9780
4. ศูนย์สาธิตการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกด้านป่าไม้ที่ 4 จ. กาญจนบุรี
บ้านห้วยสมจิต ต. สหกรณ์นิคม อ. ทองผาภูมิ จ. กาญจนบุรี โทร. 08 1943 0498
5. ศูนย์สาธิตการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกด้านป่าไม้ที่ 5 จ. สงขลา
บ้านบาโรย ต. ฟุ้งหมอ อ. สะเตา จ. สงขลา โทร. 08 9295 0097
6. ศูนย์สาธิตการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกด้านป่าไม้ที่ 6 จ. ขอนแก่น
บ้านท่าพระยาณรงค์ ต. ศรีสุขสำราญ อ. อุดรรัตน์ จ. ขอนแก่น โทร. 08 5454 4748

ร่วมปลูกหญ้าแฝก
จะช่วยป้องกัน
ผืนดินอยู่ยั้ง
เพื่อร่วมเกิดให้

ขวางแนวลาดชัน
หน้าดินสูญหาย
มีพังทลาย
องค์ภูมิพลมหาราชัน

การปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ

ที่ปรึกษา

นายวินิชา ภูเนาวรัตน์
นายประเดิมชัย แสงคุ้มวงศ์

คณะผู้จัดทำ

พิณทิพย์ ธิติโรจนะวัฒน์
วิชัย สันทนาย
คมเพชร นาคีรักษ์
กรรช สิมห้อมร
สุกธิดา สุขสด

จัดพิมพ์ครั้งที่ 1

มีนาคม 2555 4,000 เล่ม

ส่วนส่งเสริมและพัฒนาชุมชนต้นน้ำ
สำนักอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
www.dnp.go.th/watershed